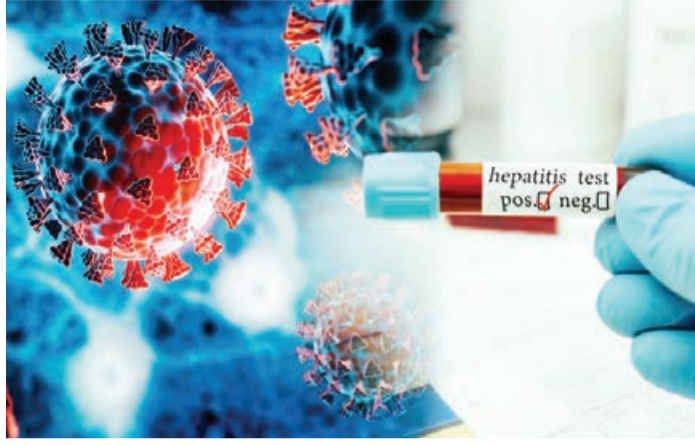


# "Səssiz qatil"lə mübarizə

Dünyada 2 milyarda yaxın insan hepatitdən əziyyət çəkir

**H**epatit virusları bəşəriyyətin sağlamlığı üçün əsas risk amillərindən biri hesab edilir. Onun bəzi növləri heç bir ciddi problem olmadan keçir, digərləri isə uzunmüddətli olur, hətta qaraciyərin funksiyasının itirilməsi ilə nəticələnir.



Hələ qədim zamanlardan elmə məlum olan bu xəstəlik Hippokrat tərəfindən "yoluxucu sarılıq xəstəliyi" adı ilə təbabətə gətirilib. Təbii ki, o zamanlar xəstəliyi törədən səbəblər bilinmirdi, lakin onların yoluxucu olduğu və insandan-insana keçdiyi məlum idi.

1883-cü ildə rus alimi Botkin xəstəliyin infeksiyon təbiəti malik olmasını qəti surətdə təsdiq edib. İnfeksiyon hepatitin virus etiologiyasına malik olmasını ilk dəfə 1937-ci ildə ABŞ-də Findi və F.Mak-Kollum qeyd etsələr də, onu törədən amillərin araşdırılması prosesi 1963-cü ildə Blumberg tərəfindən Avstraliya antigeninin tapılması ilə yeni dövrə qədəm qoydu. Bundan sonra 1973-cü ildə hepatit A, 1977-ci ildə hepatit D, 1989-cu ildə hepatit C, 1992-ci ildə hepatit E xəstəliklərinin törədiciləri aşkar olundu. Hepatit virusları içərisində ən təhlükəlisi hepatit C olduğu üçün hər il oktyabrın 25-i hepatit virusunun kəşfi günü kimi qeyd edilir.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) məlumatına görə, dünya əhalisinin hər üç nəfərindən biri, yəni 2 milyarda yaxını hepatitdən əziyyət çəkir. Dünyada 325 milyon nəfər hepatit B və ya C virusu ilə yaşayır. Hər il 900 min nəfər B virusundan dünyasını dəyişir.

Hepatit B və C hər il 1,4 milyon insanın həyatını itirməsinə səbəb olur. ÜST bütün ölkələri milyonlarla insanın həyatını xilas etmək üçün xəstəliyin diaqnostikası və müalicəsinin keyfiyyətini yüksəltməyə çağırır. BMT-yə üzv dövlətlər tərəfindən imzalanmış Davamlı İnkişaf Məqsədlərinə uyğun olaraq, hepatitə yoluxanların sayının 2030-cu ilədək 90 faiz azaldılması əsas hədəf seçilib.

## Hepatit viruslarının təhlükələri və müalicə üsulları

Hepatit xəstəliyinin müayinə və müalicəsi sahəsində ölkəmizdə də mühüm tədbirlər görülür. Həmin tədbirlərə hepatit viruslarına yoluxanların diaq-

nozlarının qoyulması, qeydiyyatlarının aparılması, onların dərman preparatları ilə təmin edilməsi və müalicələrinin təşkili daxildir. 2014-cü ildən etibarən Səhiyyə Nazirliyində hepatitlərin profilaktika, diaqnostika və müalicəsinin təşkili üzrə xüsusi komissiya yaradılıb.

Mövzu ilə bağlı qəzetimizə açıqlama verən B və C viruslu hepatitlərin profilaktikası, diaqnostikası və müalicəsinin təşkili üzrə komissiyanın üzvü, həkim-infeksiyonist Aişə Kərimovanın sözlərinə görə, hepatit qaraciyərin iltihablanması ilə xarakterizə olunan ciddi sağlamlıq problemidir. A, B, C, D və E növləri olan xəstəliyin hər birinin fərqli yoluxma yolları, klinik təzahürləri və nəticələri var. Hepatitin əsas əlamətləri yorğunluq, qarın ağrısı, iştahsızlıq, ürəkbulanma, qusma, sarılıq, qızdırma və oynaqalarda ağrılarıdır.

"Fekal-oral yolla ötürülən hepatit A-nın simptomları, adətən yoluxmadan 2-6 həftə sonra ortaya çıxır. Xəstəlikdən sonra tam sağalma baş verir və daimi immunitet yaranır. Hepatit B-nin inkubasiya dövrü 1-6 ay arasında dəyişir. Yoluxma qanköçürmə, tibb alətləri və steril olmayan iynələrdən istifadə nəticəsində baş verir. O, kəskin və ya xronik forma olaraq ortaya çıxır. Xroniki forması qaraciyər serrozuna və xərçənginə səbəb ola bilər. Bəzi insanlarda xroniki hepatit simptomuz inkişaf edir və yalnız irəliləmiş mərhələdə aşkar olunur. Kəskin Hepatit B öz-özünə sağalsa da, xroniki növü tam müalicə olunmur. Virusun fəaliyyəti antiviral dərmanlarla nəzarətdə saxlanılır", - deyərək həkim-infeksiyonist qeyd edib.

Virusun növləri içərisində ən təhlükəlisi hepatit C hesab edilir. Mütəxəssis bildirib ki, onun inkubasiya dövrü 2 həftədən 6 aya qədər ola bilər. Simptomlar çox vaxt yüngül olur və ya uzun müddət heç bir əlamət vermir: "Hepatit C çox vaxt xroniki forma alır və bu, qaraciyər

çatışmazlığı, serroz və qaraciyər xərçənginə gətirib çıxarsa da, tamamilə müalicə edilə bilər. Müasir antiviral dərmanlar, xüsusən də direkt fəaliyyət göstərən antiviral (DAA) preparatları, HCV-ni effektiv şəkildə müalicə edə bilər. Hepatit A və E-dən hepatit C üçün peyvənd olmasa da, ancaq müalicə variantları çox uğurludur. Hepatit D yalnız hepatit B ilə birlikdə mövcud olsa da, xəstəlik daha ağır keçir və onun tam müalicəsi yoxdur. Hepatit E-nin simptomları 2-8 həftə sonra ortaya çıxır. Xəstəlik, adətən, öz-özünə keçir və xronikləşmir, müalicə tələb etmədən sağalır. Xüsusi antiviral dərman tələb olunmur. Xəstəlik keçdikdən sonra tam sağalma baş verir".

## Xəstəlik haqqında məlumatlılıq artırılarsa, yoluxma səviyyəsi aşağı düşər

Ümumi profilaktik tədbirlər sırasında qaraciyər sağlamlığını qorumaq üçün balanslı qidalanma, kifayət qədər su qəbul etmək və immuniteti güclü saxlamaq vacibdir. Hepatit viruslarının yayılma yolları haqqında maarifləndirmə tədbirləri aparmaq, cəmiyyəti risklər və profilaktika yolları ilə bağlı məlumatlandırmaq böyük əhəmiyyət daşıyır. Profilaktika tədbirlərinə riayət etməklə, bu ciddi xəstəliklərin qarşısını almaq mümkündür. Aişə Kərimova vurğulayıb ki, əsas profilaktik tədbirlər gigiyena qaydalarına riayət etməklə bağlıdır. Təmiz, etibarlı mənbədən gələn və ya filtrdən keçmiş suyun içilməsi, meyvə və tərəvəzlərin yaxşıca yuyulması, yeməklərin tam bişirilməsi, əllərin mütəmadi olaraq sabunla yuyulması və şəxsi gigiyenaya riayət edilməsi vacibdir.

"Azərbaycanda hepatit viruslarının yayılmasının qarşısını almaq və maarifləndirmə səviyyəsini artırmaq üçün müxtəlif tədbirlər görülməlidir. Hepatit viruslarının ötürülməsi yolları

və qorunma tədbirləri haqqında ictimaiyyətin məlumatlılığı artırılarsa, yoluxma hallarını azaltmaq mümkün olar. Televiziya, radio və sosial media vasitəsilə genişmiqyaslı maarifləndirmə kampaniyaları təşkil olunmalıdır. Hepatit viruslarının necə yayılması, simptomları və profilaktik tədbirlər barədə məlumatlar sadə və anlaşılan formada təqdim edilməlidir. Məktəblər və universitetlərdə hepatit virusları və onların qarşısının alınması yolları barədə sessiyalar təşkil edilməlidir. Hepatit B-yə qarşı peyvənd uşaqlara doğumdan sonra tətbiq olunmalıdır. Risk qruplarına daxil olan insanlar (tibb işçiləri, narkotik istifadəçiləri və s.) muntəzəm olaraq vaksinasıya olunmalıdırlar", - deyərək mütəxəssis bildirib.

Həkim-infeksiyonistin sözlərinə görə, xəstəxanalar və digər tibbi müəssisələrdə sterilizasiyaya ciddi nəzarət olunmalı və tibb işçiləri infeksiyalardan qorunma tədbirləri ilə bağlı təlimatlandırılmalıdır: "Tibbi alətlərin sterilizasiyası və birdəfəlik iynələrin istifadəsi təmin edilməlidir. Qan donoru olmaq istəyən şəxslər hepatit virusları ilə bağlı yoxlanılmalı və bu prosesə ciddi nəzarət olunmalıdır. Virusla yoluxmuş şəxslərdən qan alınmasının qarşısını almaq üçün mütəmadi testlər aparılmalıdır. Su ilə yayılan hepatit virusları, xüsusilə hepatit A və E-nin qarşısını almaq üçün təmiz su təminatını yaxşılaşdırmaq lazımdır. Kənd yerlərində sanitariya vəziyyətinin təkmilləşdirilməsi, çirkli su mənbələrinə nəzarətin artırılması vacibdir. Eyni zamanda restoran və qida satışı yerlərində gigiyena normalarına ciddi riayət olunması nəzarət altında saxlanılmalıdır. Həmin qadınlar hepatit B, C və E-yə qarşı mütəmadi olaraq test olunmalı və yoluxma hallarında onlara müvafiq tibbi yardımlar göstərməlidir. Hepatit infeksiyalarının yayılmasının qarşısını almaq üçün qanunvericilikdə müvafiq qaydalar təkmilləşdirilməlidir. Xüsusilə sterilizasiyanın lazımı qaydalara uyğun aparılmadığı yerlərdə ciddi cəzalar tətbiq edilməlidir. Bu addımların həyata keçirilməsi Azərbaycanda hepatitlə bağlı yoluxma hallarını azalda və insanların sağlamlığını qorumağa kömək edə bilər. Profilaktik tədbirlər və maarifləndirmə hepatitin yayılmasının qarşısını almaq üçün ən effektiv üsullardır".

*Ülkər XASPOLADOVA,  
"Azərbaycan"*